

Nr 227.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till förordning om ändrad lydelse af § 3 mom. 6 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning; gifven Stockholms slott den 26 april 1912.

Under åberopande af närlagda tvenne utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden vill Kungl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att antaga bilagda förslag till förordning om ändrad lydelse af § 3 mom. 6 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Theodor Adelswärd.

Förslag

till

Förordning om ändrad lydelse af § 3 mom. 6 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning.

Häriigenom förordnas, att § 3 mom. 6 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning skall erhålla följande ändrade lydelse:

Mom. 6. Ledamot af statsrådet, som för utöfning af statsråds-ämbetet afflyttar från den ort, hvarest han vid utnämningen var bosatt, äger utan hinder häraf fortfarande vara där mantalsskrifven.

Är någon, som blifvit af Kungl. Maj:t förordnad till ledamot i kommitté eller kommission eller mottagit uppdrag att såsom sakkunnig biträda inom statsdepartement eller af Riksdagen erhållit särskildt uppdrag, för uppdragets fullgörande bosatt å annan ort än den, där han förut haft sitt hemvist, äger han fortfarande vara mantalsskrifven å sistnämnda ort, om han där innehar tjänst, äger fastighet eller idkar rörelse.

Den, som i och för arbete eller uppdrag af tillfällig beskaffenhet uppehåller sig å annan ort än den, där han är bosatt, må ej af sådan anledning mantalsskrifvas å uppehållsorten.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 22
mars 1912.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 BERG,
 BERGSTRÖM,
 friherre ADELSVÄRD,
 PETRÉN,
 STENSTRÖM,
 LARSSON,
 SANDSTRÖM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet friherre Adelswärd anförde följande:

»Enligt § 3 mom. 1 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning skall en hvar mantalsskrifvas, där han är bosatt. Den sålunda angifna regeln, som med mer eller mindre vidtgående begränsningar sedan gammalt gällt i vår rätt, modifieras i någon mån genom senare bestämmelser dels i samma moment dels i de följande momenten af samma paragraf.

En bestämmelse, hvars tillämpning visat sig föranleda vissa svårigheter, är det i mom. 6 första stycket innefattade stadgandet, att den, som i och för arbete eller uppdrag af tillfällig beskaffenhet eller i

följd af uppdrag, lämnadt af Riksdagen, å annan ort sig uppehåller, ej må af sådan anledning där mantalsskrifvas.

Detta stadgande, i hvad det i allmänhet afser arbete eller uppdrag af tillfällig beskaffenhet, härleder sig från det af sakkunniga inom finansdepartementet utarbetade förslag till förordning angående mantalsskrifning, hvilket låg till grund för Kungl. Maj:ts proposition i ämnet till 1894 års riksdag. Stadgandet motiverades af de sakkunniga endast därmed, att en förut befintlig bestämmelse angående mantalsskrifning af personer, som i och för tillfällig arbetsförtjänst vistades borta från hemorten, syntes de sakkunniga böra tillämpas äfven på andra än egentliga kroppsarbetare.

Orden »eller i följd af uppdrag, lämnadt af Riksdagen» infördes i stadgandet af 1894 års riksdag på förslag af sammansatta bevillnings- och lagutskottet, som därom yttrade följande. Utskottet ansåge visserligen den i § 3 mom. 6 intagna bestämmelsen äga tillämplighet jämväl å dem, som innehade utaf Riksdagen lämnade uppdrag, men utskottet hade dock, med afseende fäst särskildt å Riksdagens nyligen fattade beslut, hvarigenom vissa af de utaf Riksdagen lämnade uppdrag komme att afse en så lång tidrymd som tre år, funnit sig böra, till förekommande af all tvekan vid tillämpningen af förevarande stadgande, förorda, att i sagda mom. 6 måtte meddelas uttrycklig föreskrift därom, att den, som i följd af uppdrag, lämnadt af Riksdagen, å annan ort sig uppehölle, ej finge af sådan anledning där mantalsskrifvas.

Då det af Riksdagen sålunda gjorda tillägget uttryckligen förklaras åsyfta endast ett förtydligande af hvad berörda stadgande äfven därförutan ansågs innebära och de inom Riksdagen särskildt omnämnda uppdragen medföra så lång vistelse å den ort, där de utföras, att bosättning därstädes måste förutsättas i regel blifva en naturlig följd, vill det synas, att enligt den uppfattning, som gjorde sig gällande vid ifrågasvarande bestämmelses antagande, densamma skulle kunna erhålla tillämpning jämväl, när andra tillfälliga uppdrag än de af Riksdagen meddelade föranledde afflyttning till orten för uppdragens utförande. Äfven i fråga om personer, som för någon tid bosatte sig å annan ort för fullgörande af kommittéuppdrag eller uppdrag att såsom sakkunnig biträda inom statsdepartement eller annat dylikt tillfälligt uppdrag, skulle då gälla, att de ej finge af sådan anledning mantalsskrifvas å den nya boningsorten.

Dylik tillämpning af berörda stadgande har emellertid icke blifvit godkänd i den högsta instansen i mantalsskrifningsmål. Beträffande mantalsskrifningsort år 1909 för en person, som på grund af olika uppdrag såsom kommittéledamot och sakkunnig en längre tid varit bosatt

i Stockholm, har kammarrätten genom utslag den 21 juli 1910 utlåtits att, då hans vistelse i Stockholm icke vore att hänföra till sådant tillfälligt uppehåll, som afsåges i § 3 mom. 6 af förordningen angående mantalsskrifning, utan han måste anses därstädes under ifrågavarande år haft sitt egentliga hemvist och följaktligen jämlikt § 3 mom. 1 i samma förordning bort för år 1909 föras i mantal i Stockholm, funne kammarrätten skäligt att, med ändring af öfverståthållarämbetets i polisdomstolen utslag i målet, förklara Stockholm vara nämnda persons mantalsskrifningsort för år 1909. Liknande utgång fick genom kammarrättens utslag den 19 december 1911 frågan om berörda persons mantalsskrifningsort för år 1910.

Under hänvisning till oförmälda rättsfall väcktes vid 1911 års riksdag inom Första kammaren en motion, i hvilken anfördes följande. Nödvändigheten af det i § 3 mom. 6 mantalsskrifningsförordningen från den allmänna regeln om mantalsskrifningsort angifna undantaget för personer, som af Riksdagen mottagit sådana uppdrag som ledamotskap i riksbanks- eller riksgäldsfullmäktige, behöfde icke närmare uppvisas, helst som det stått klart för dem, som stiftat denna förordning. Emellertid funnes det uppdrag af ett annat slag, hvilka enligt motionärens mening med alldeles samma nödvändighet borde medföra ett liknande undantag. Sådana uppdrag vore medlemskap i af Kungl. Maj:t tillsatta kommittéer och kommissioner eller förordnande såsom sakkunnigt biträde inom ett departement. Att dittills icke lagstiftningen haft anledning att göra något undantag från den allmänna regeln för dem, som i följd af dylikt uppdrag, lämnadt af Kungl. Maj:t, uppehölle sig å annan ort, berodde väl därpå, att sådana uppdrag ansetts vara af tillfällig beskaffenhet och sålunda falla under momentets nuvarande lydelse. Enligt motionärens uppfattning måste de ock anses såsom tillfälliga, äfven om de vore af den natur, att de tvingade de personer, som erhållit dem, att under största delen af året uppehålla sig å annan ort än där de vore mantalsskrifna. Ty längden af ett sådant uppdrag eller antalet af gifna uppdrag kunde icke inverka på deras natur af att vara tillfälliga. Om t. ex. ett kommittéuppdrag, som varade några veckor, allmänt erkändes såsom tillfälligt, måste med samma rätt ett sådant uppdrag, som varade ett helt år eller mer, vara tillfälligt; och, på samma sätt, om en person successivt erhöle flera sådana uppdrag, måste hvart och ett anses tillfälligt, äfven om de tillsammans tvingade vederbörande att vistas på främmande ort en längre tid. I förut berörda fall hade emellertid den administrativa rättsskipningen uttalat en annan mening,

hvilken möjligen för framtiden kunde blifva normerande, om icke lagstiftningen förtydligade, huru nämnda stadgande borde tolkas. Genom kammarättens utslag komme sannolikt ifrågavarande person att beröfvas valbarhet till Riksdagens Andra kammare i den valkrets, som han dittills tillhört och representerat. Det vore enligt motionärens mening alldeles uppenbart, att, om den af kammarrätten företrädde uppfattningen blefve gällande, det skulle falla sig ytterst svårt för Kungl. Maj:t att erhålla de medlemmar i kommittéer och kommissioner, som i hvarje fall funnes lämpligast, ty om den riksdagsman, som mottoge ett sådant uppdrag, riskerade att därigenom förlora sin plats i kammaren, vore det icke svårt att inse, att de flesta komme att afböja anbudet att ingå i en kommitté. Motionären ville i detta sammanhang erinra om, att för närvarande sutte en kommission, den s. k. civilkommissionen, som vore utsedd för högst fem år, och hvars flesta medlemmar största delen af året måste uppehålla sig utom sin mantalsskrifningsort. Det kunde gifvetvis icke vara meningen, att Kungl. Maj:t genom att utse en andra kammarledamot till medlem i denna eller annan likartad kommitté skulle kunna aflägsna honom ur kammaren. Det syntes alltså vara nödvändigt att gifva förevarande bestämmelse en sådan lydelse, att dylika eventualiteter undvekes.

På sålunda angifna grunder föreslogs i motionen, att mom. 6 i § 3 mantalsskrifningsförrordningen i förevarande del skulle erhålla följande lydelse:

»Den, som i och för arbete eller uppdrag af tillfällig beskaffenhet eller i följd af uppdrag, lämnadt af Riksdagen, eller såsom af Kungl. Maj:t utsedd ledamot af kommitté eller kommission eller såsom till departement inkallad sakkunnig å annan ort sig uppehåller, må ej af sådan anledning där mantalsskrifvas — — —».

I häröfver afgifvet utlåtande uttalade bevillningsutskottet den mening att, för att någon med stöd af berörda moment skulle kunna mantalsskrifvas i den ort, utom hvilken han för tillfälliga uppdrag eller uppdrag af Riksdagen uppehölle sig, alltid kräfdes, att han kunde anses vara i denna ort fortfarande bosatt. Uppdrag af den af motionären angifna natur vore enligt utskottets uppfattning alltid att anse såsom tillfälliga, oberoende af den tid, under hvilken desamma föranledde uppdragsinnehafvaren att vistas utom hemorten. Vid den granskning utskottet underkastat det af motionären åberopade fallet hade utskottet icke heller funnit, att kammarrätten uttalat någon härifrån afvikande mening. Fastmer syntes kammarrättens utslag grunda sig på den uppfattningen, att den ifrågavarande personen icke kunde anses fortfarande

vara bosatt å sin förra mantalsskrifningsort, hvarför någon tillämpning af § 3 mom. 6 öfverhufvud icke kunde komma ifråga. Vid sådant förhållande skulle man tydligen genom ändringar af mom. 6 i af motionären afsedd riktning icke vinna ett annat bedömande af ett liknande fall som det anförda. Icke heller syntes berörda utslag böra föranleda de konsekvenser, som af motionären befarades. Utskottet fann sig därför sakna tillräckliga skäl att tillstyrka motionärens framställning.

Utskottets hemställan bifölls af båda kamrarna.

Oafsedt huru förevarande bestämmelse i mantalsskrifningsförordningen rätteligen bör tolkas, finner jag det vara lämpligt, att personer, hvilka för fullgörande af sådana offentliga uppdrag som de förut omförmälda bosätta sig å annan ort än den, där de förut haft sitt hemvist, genom uttryckligt stadgande tillförsäkras möjlighet att fortfarande vara mantalsskrifna å sistnämnda ort. De uppdrag, till hvilka härvid bör tagas hänsyn, torde vara de, som bestå däri, att någon blifvit af Kungl. Maj:t förordnad till ledamot i kommitté eller kommission eller mottagit uppdrag att såsom sakkunnig biträda inom statsdepartement. Dylika uppdrag äro ofta en följd af en persons verksamhet inom riksdagen, och det kan då icke vara riktigt, att deras mottagande skall kunna föranleda förlust af en förutsättning för denna verksamhet.

Då det gäller att närmare bestämma innehållet af ett stadgande i berörda syfte, ligger det nära till hands att hämta ledning från den bestämmelse angående statsråds mantalsskrifningsort, som på grund af väsentligen liknande hänsyn antogs af 1911 års Riksdag och genom förordningen den 27 oktober 1911 införts i § 3 mom. 6 andra stycket af mantalsskrifningsförordningen. Enligt denna bestämmelse äger ledamot af statsrådet, som afflyttar från den ort, hvarest han vid utnämningen var bosatt, utan hinder häraf fortfarande vara där mantalsskrifven. Bestämmelsen innebär alltså rätt för statsråd att i fråga om mantalsskrifningen välja mellan den föregående boningsorten och den ort, där han vid mantalsskrifningen är bosatt, och genom en motsvarande föreskrift för nu förevarande fall kommer följaktligen utvidgadt tillämpningsområde att gifvas åt valfrihetsprincipen, hvars användande i mantalsskrifningsförfattningarna man hittills sökt att strängt begränsa. Emellertid är ju äfven nu endast fråga om undantagsfall, som icke kunna antagas komma att utgöra något större antal, och valfrihetens utsträckande till dessa fall synes därför icke böra ingifva några mera afsevärda farhågor. Att i stället ålägga ifrågavarande personer att fortfarande vara mantalsskrifna å sin förra boningsort och sålunda från-

känna dem rätt att mantalsskrifvas å den nya boningsorten, om de sådant önska, torde så mycket mindre vara att förorda, som ett dylikt förbud mot mantalsskrifning å boningsorten skulle strida mot själfva hufvudprincipen för bestämmande af mantalsskrifningsort.

Såsom villkor för rätten till mantalsskrifning å föregående boningsort torde dock, särskildt med hänsyn till skatteförhållandena, böra fordras, att den afflyttade bevarar ett visst samband med nämnda ort. I öfverensstämmelse med hvad för andra fall enligt samma paragraf äger rum, synes man härvid lämpligen kunna fästa afseende vid, att han innehar tjänst, äger fastighet eller idkar rörelse å den förra boningsorten.

Tydligt är att mantalsskrifning å den föregående boningsorten icke bör vara tillåten längre än vistelsen å annan ort har sin orsak i uppdrag af omförmälda slag. Fortfar den afflyttade efter uppdragens afslutande att vara bosatt å den nya boningsorten, måste han enligt vanliga regler mantalsskrifvas därstädes.

Om närmare bestämmelser meddelas angående mantalsskrifningsort under utförande af berörda offentliga uppdrag, synes det motsvarande stadgandet i fråga om uppdrag, lämnade af Riksdagen, böra jämkas till öfverensstämmelse med de nya stadgandena och med dem sammanföras. Af det nuvarande första stycket i mom. 6 återstår därefter den ursprungliga bestämmelsen, att den, som i och för arbete eller uppdrag af tillfällig beskaffenhet å annan ort sig uppehåller, ej må af sådan anledning där mantalsskrifvas. Under det att de nya stadgandena utgöra undantag från hvad i mom. 1 af samma paragraf stadgas, torde den äldre bestämmelsen efter deras tillkomst ej hafva annat ändamål än att utgöra ett förtydligande tillägg till mom. 1. Denna bestämmelse synes, med någon jämkning i lydelsen, lämpligen erhålla sin plats efter de nya stadgandena.

Äfven lydelsen af momentets andra stycke torde i detta sammanhang böra underkastas en mindre jämkning. I det utlåtande kammarrätten den 28 september 1911 afgaf öfver det af 1911 års Riksdag antagna förslaget till ändrad lydelse af detta moment anfördes följande. Innebörden af det föreslagna stadgandet syntes vara, att ledamot af statsrådet, som på grund af sin utnämning till statsråd nödgats afflytta från den ort, där han vid utnämningen varit bosatt, ägde själf bestämma, huruvida han skulle mantalsskrifvas å sin förra boningsort eller å den ort, dit han till följd af statsrådsutnämningen afflyttat. Det kunde emellertid inträffa, att en statsrådsledamot af annan anledning än utnämningen till statsråd flyttade från den ort, där han vore bosatt vid utnämningen. En statsrådsledamot, som vid utnämningen hade sitt

hemvist i Stockholm, kunde ju t. ex. bosätta sig i något af de utom Stockholm belägna villasamhällena. Då det gifvetvis icke vore meningen, att en dylik flyttning skulle föranleda därtill, att vederbörande tillerkändes valfrihet beträffande mantalsskrifningsorten, syntes ett förtydligande af stadgandet i nu anmärkta hänseende önskvärdt.

Hvad kammarrätten sålunda anført föranledde icke ändring i förslaget, säkerligen därför att någon sådan icke kunde vidtagas, om det föreslagna stadgandet skulle kunna utfärdas utan nytt beslut af Riksdagen. Då emellertid kammarrättens erinran synes vara befogad, torde stadgandet nu böra förtydligas i angifna hänseende. Efter de nya stadgandenas tillkomst torde sistberörda bestämmelse lämpligen få sin plats såsom första stycket i momentet.

Jämlikt Eders Kungl. Maj:ts förordnande har kammarrättsrådet J. Östberg inom finansdepartementet biträdt vid utarbetande af det förslag till ändrade bestämmelser i förevarande ämne, som jag anhåller att härmed få för Eders Kungl. Maj:t anmäla.»

Departementschefen uppläste härefter ett förslag till förordning om ändrad lydelse af § 3 mom. 6 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning, af den lydelse, bilagan litt. — — vid detta protokoll utvisar;

och täcktes på departementschefens hemställan, som biträdades af statsrådets öfriga ledamöter, Hans Maj:t Konungen förordna, att kammarrättens utlåtande öfver nämnda förslag skulle genom utdrag af protokollet inhämtas.

Ur protokollet:

Olof Ljungberg.

Förslag

till .

Förordning om ändrad lydelse af § 3 mom. 6 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning.

Häriigenom förordnas, att § 3 mom. 6 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning skall erhålla följande ändrade lydelse:

Mom. 6. Ledamot af statsrådet, som för utöfning af statsråds-ämbetet afflyttar från den ort, hvarest han vid utnämningen var bosatt, äger utan hinder häraf fortfarande vara där mantalsskrifven.

Är någon, som blifvit af Kungl. Maj:t förordnad till ledamot i kommitté eller kommission eller mottagit uppdrag att såsom sakkunnig biträda inom statsdepartement eller af Riksdagen erhållit särskildt uppdrag, för uppdragets fullgörande bosatt å annan ort än den, där han förut haft sitt hemvist, äger han fortfarande vara mantalsskrifven å sistnämnda ort, om han där innehar tjänst, äger fastighet eller idkar rörelse.

Den, som i och för arbete eller uppdrag af tillfällig beskaffenhet uppehåller sig å annan ort än den, där han är bosatt, må ej af sådan anledning mantalsskrifvas å uppehållsorten.

*Utdrag af protokollet öfver finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 26
april 1912.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern STAAFF,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena greve EHRENSVÄRD,
Statsråden: PETERSSON,
SCHOTTE,
BERG,
BERGSTRÖM,
friherre ADELSWÄRD,
PETRÉN,
STENSTRÖM,
LARSSON,
SANDSTRÖM.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet friherre Adelswärd anmälde kammarrättens den 10 innevarande april afgifna utlåtande öfver det den 22 mars 1912 till kammarrätten remitterade förslaget till förordning om ändrad lydelse af § 3 mom. 6 i förordningen den 6 augusti 1894 angående mantalsskrifning.

Efter att hafva redogjort för utlåtandets innehåll anförde departementschefen följande.

Hvad först beträffar den af kammarrätten såväl nu som i ett tidigare utlåtande berörda frågan om rätta mantalsskrifningsorten för personer, som tillhöra en på annan ort än boningsorten mantalsskrifven

persons hushåll, torde denna fråga få lösas enligt mantalsskrifningsförordningens allmänna regler. Föreligger någon otydlighet i nämnda hänseende, äger den, såsom äfven kammarrätten erinrat, motsvarighet utanför området för det nu föreliggande förslaget. Kammarrätten har ej heller antydtt hvad ett förtydligande i ämnet enligt dess mening borde innebära.

Kammarrättens förslag att den ifrågasatta nya bestämmelsen i § 3 mom. 6 äfvensom det förutvarande andra stycket i samma moment skola upptagas i ett särskildt moment närmast efter mom. 1 samt paragrafens uppställning i öfrigt undergå en del härmed sammanhängande förändringar torde ur redaktionell synpunkt vara i vissa afseenden fördelaktigt. Äfven för den nuvarande uppställningen, på hvilken det remitterade förslaget är grundadt, kunna emellertid skäl anföras; och då det synes vara önskvärdt, att de formella förändringarna i paragrafen icke sträckas längre än nödigt är, torde det vara lämpligt att lämna förslaget äfven i detta hänseende oförändradt.

Jag hemställer alltså, att förevarande förslag må, med den affattning detsamma vid dess utarbetande inom finansdepartementet erhållit, föreläggas Riksdagen till antagande.

Hvad föredragande departementschefen sålunda hemställt, däri statsrådets öfriga ledamöter instämde, behagade Hans Maj:t Konungen bifalla; och skulle nådig proposition till Riksdagen aflåtas af den lydelse, bil. litt. . . . vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Emil Sundberg.